

Капетан I класе **ДУШАН СМОЉЕНОВИЋ**

ГРУПИСАЊЕ СНАГА ЗА НАПАД ПРИ УПОТРЕБИ НУКЛЕАРНОГ ОРУЖЈА

Услед појаве нуклеарног наоружања и настојања да се оно као далеко ефикасније од свих конвенционалних борбених средстава примени и прилагоди за тактичке сврхе на бојном пољу, искрсло је много нових проблема. Међу њима се из области тактике првенствено истиче проблем груписања снага и формирања борбеног поретка у нападу и у одбрани. О овом проблему и његовом решењу постоје разна мишљења.

Једни указују на неке основне слабости досадашњег начина груписања снага и формирања борбеног поретка у нападу кад бранилац располаже нуклеарним наоружањем, док се други задовољавају досадашњим обликом борбеног поретка, па и садашњом формацијом. Они при томе покушавају да одреде место и функцију нападачевих снага не само у првом ешелону него и оних у дубини. Иако је, по моме мишљењу, правилно гледиште оних писаца који као основу за разматрање степена деконцентрације снага узимају податке о дејствима номиналне „А“ бомбе, ипак то није довољно ако се при томе рачуна са непромењеном формацијом садашње пешадиске дивизије и досадашњом тактиком.

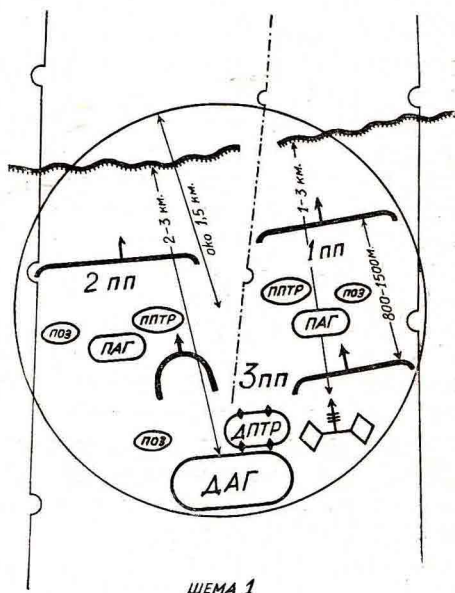
При разматрању борбеног поретка садашње пешадиске дивизије (па и пука) у условима дејства атомских бомби, атомских артиљериских зрна и, евентуално, атомских мина, тешко је наћи решење за најцелисходније постројавање борбеног поретка и одредити право место и функцију сваком његовом делу, а да тај поредак буде тако еластичан да са довољно снага може вршити пробој браничеве одбране. Другим речима, тешко је постројити борбени поредак који би успешном ватром могао да подржи први ешелон и да располаже довољним снагама у дубини које би у право време и на жељеном месту могле појачати темпо напада у циљу проширења успеха, парирати евентуалности и „затварати бреше“, а да тај борбени поредак у исто време не буде и погодан циљ за атомски напад. Зато се с правом поставља питање да ли је могуће постројити такав борбени поредак ако се има у виду садашња формација пешадиске дивизије, њено бројно стање, ватрена моћ, оптерећеност и покретљивост, као и успешно дејство атомске бомбе на циљеве који су делимично заклоњени, као што је то случај у нападу.

Ако погледамо шему садашњег борбеног поретка пешадиске дивизије, која дејствује на главном правцу напада корпуса, и претпоставимо да је над средином тога борбеног поретка експлодирала једна номинална „А“ бомба, онда можемо видети да би дејством ове бомбе био захваћен велики део снага дивизије.

Из шеме бр. 1 види се да су све борбене снаге распоређене на просторији од 6—8 км². Полупречник дејства бомбе „А“ на незаклоњене циљеве при средњим губицима износи око 2.000 метара, а ако се узме у обзир мањи степен заклоњености снага у нападу и полупречник дејства од 1.500 метара, онда би једна номинална „А“ бомба, која би експлодирала над средином тога борбеног поретка, обухватала простор од близу 8 км² и нанела губитке од 50% повређених и 10% мртвих, тј. управо толико да дивизија не би била у стању да на време изврши борбени задатак. Поставља се питање: на који начин дивизија може избећи овако велике губитке и успешно извршити постављени задатак? По моме мишљењу, решење треба тражити најпре у промени садашње формације пешадиске дивизије, па тек онда приступити решавању осталих питања, нарочито јачине места и улоге елемената борбеног поретка. Према томе, може се дискутовати о постројавању борбеног поретка „нове дивизије“ (ако се има у виду употреба нуклеарног наоружања), која у односу на садашњу, а поготово на ону из Другог светског рата, треба да буде мањег бројног стања, веће могућности заштите, веће или бар једнаке ватрене моћи и знатно веће покретљивости која би омогућавала и еластичност у командовању.

Могло би се рећи да је сувише смело дати такав један предлог на основу оскудних података западне војне литературе, закључака са „атомских маневара“ у неким страним армијама и анализе дејстава из Другог светског или Корејског рата, јер за то још нема других практичних могућности. У сваком случају, ово питање неминовно изазива промене у области тактике, формације и технике наоружања.

Будућа дивизија, поред мањег бројног стања, треба да буде састављена од више видова пешадије, тј. да има у свом саставу барем једну моторизовану јединицу на оклопним транспортерима или погодним возилима, приближно јачине пука или неколико батаљона, која би била у стању да самостално дејствује и да брзо интервенише у свима правцима. Таква дивизија би и даље имала досадашње делове,

ШЕМА 1

само би њихово бројно стање требало смањити на рачун увођења у састав пешадиских јединица већег броја аутоматског наоружања. Поред тога, требало би увести и већи број бестрзајних оруђа, првенствено у пешадиске пукове, заменом неких класичних оруђа која су досада постојала. Тако, на пример, сваки пешадиски пук могао би имати један мешовити артиљериски дивизион од 2—3 батерије бестрзајних топова од 6 оруђа 75—105 мм и једну батерију тешких минобацача (не рачунајући бестрзајне топове који су у саставу батаљона). Према томе, изгледа да би било најбоље ако би се један од досадашњих пешадиских пукова у дивизији заменио пуком који би се састојао: од 2—3 батаљона на оклопним транспортерима и осталим моторним возилима¹⁾ која би била заштићена оклопом, једног мешовитог артиљериског дивизиона (од бестрзајних топова и минобацача) и осталих делова. Пешадиска чета не би требала да има веће бројно стање од 70—80 бораца. Оваква тактичка јединица могла би благовремено да стиже на одређено место и да „затвара бреше“, да појачава темпо напада и да проширује постигнути успех. Она би у нападу и у одбрани служила као резерва или други ешелон у оквиру пешадиских пукова и дивизија. Другим речима, овај пук би редовно интервенисао на ма ком делу фронта дивизије и обезбеђивао време и простор за развој и борбу њених осталих снага.

Сада се поставља питање: како би се рад и дејство овога пука одражавали на остале елементе борбеног поретка у оквиру дивизије као целине? Ако се имају у виду његове особине (покретљивост, велика ватрена моћ, могућност самосталног дејства), могло би се рећи да би тај утицај био позитиван. А пошто се већим развлачењем борбеног поретка дивизије по дубини повећава растреситост снага и средстава, очигледно је да би овакав састав пука био погодан да се на време уведи у бој или да интервенише тамо где је то у датом моменту најпотребније. Поред осталог, овај пук би се за време маршевања обично налазио у претходници дивизије, док би се у осталим тактичким радњама у целини или по деловима могао користити за осигурање, извиђање, као и за формирање гонећих колона, извиђачких и предњих одреда. Он би служио и за хватање додира са непријатељем и на тај начин омогућавао осталим снагама да се „прилепе“. Пошто се овакви пукови тешко крећу ван путева, требало би их предвидети само у неким дивизијама, јер их један део дивизија (првенствено брдског састава) може заменити мањим одредом коњице (у чему делим мишљење са неким писцима).

При груписању снага дивизије за напад овај пук би се могао распоређивати више у дубину, око 3—5 км од снага првог ешелона, управо толико да га дејство атомске бомбе управљене на први ешелон, не би захватило у већој мери. Међутим, поставља се питање да

¹⁾ Ако би се каросерија на обичним камионима ојачала или израђивала од оклопа дебљине 1 $\frac{1}{2}$ —2 см, онда би се смањила радијација за скоро једну половину, много би се умањило термичко дејство, а приликом преласка контактиралираног земљишта таква каросерија би штитила и од секундарне радијације.

ли је ово отстојање превелико, тј. да ли би овај пук имао довољно времена да благовремено ступи у борбу као резерва или други ешелон? Ако би се кретао брзином од 25 км/час, он би ово отстојање могао прећи за 8—12 минута, тј. брже од сваког другог ешелона (резерве) који би се кретао пешке са досадашњег удаљења од 800—1500 м. То значи да би овај пук имао сличну улогу као и ПТ резерва, само са другим циљем.

Тежња за потпуном моторизацијом свих оружаних снага у циљу повећања покретљивости и по моме мишљењу није оправдана, јер би то значило одлажење у другу крајност. Зато је боље да се нађе прави однос између моторизованих и немоторизованих јединица, с тим да се код ових последњих на неки други начин повећава покретљивост како на путевима, тако и ван њих. При томе би било корисно ако би око једне трећине снага (у оквиру тактичких јединица) било на точковима. Американци су у Корејском рату један део својих моторизованих делова пребацили на брдски транспорт са циљем да би повећали њихову покретљивост. На то их је, свакако, натерало брдско-планинско земљиште са ограниченим бројем путева. Очигледно је да би се дејства моторизованих снага у земљама брдског и планинског карактера углавном одвијала у захвату недовољног броја путева и проходних долина. Кретање би се морало вршити обилазним путевима, те би се много губило у времену, а ако би се наилазило на умешно изведено запречавање, онда би, поред губитка у времену, и покрет јединица био још тежи. Зато смо у току НОР-а, маршујући пешке „допреко“ (преким путем), често стизали на исто место, много пре од непријатељских моторизованих јединица које су се кретале обилазним путем.

Оваква дивизија, која би и даље остала највећа тактичка јединица и целина, могла би да извршава своје задатке брже, еластичније и са мање губитака. Остале пешадиске снаге борбеног поретка требало би истурирати што ближе непријатељу, тако да се на полазном положају „прилепе“ уз њега, с тим да се поседање полазног и јуришног положаја и хватање додира са непријатељем врши редовно ноћу. Међутим, поставља се питање: шта би требало урадити ако се борбени поредак не би могао „прилепити“ уз непријатеља, тј. ако би морао посести полазни положај, рецимо, на удаљењу 6—800 метара. Ако су браниочеве трупе у заклонима пољског типа, онда зона сигурности износи око 2,5 км од нулте тачке експлозије номиналне „А“ бомбе. Ако се и нападачеве снаге налазе у заклонима, онда би његови делови који су од браниоцевог предњег краја удаљени око 1,5 км и више били захваћени појасом средњих и тешких губитака, док би делови који су удаљени мање од 1,5 км били захваћени само делимично појасом лаких губитака. То значи да би се полазни положај који је удаљен од браниоцевог предњег краја 600—800 метара, а од нулте тачке експлозије 1.700—1.900 метара, налазио у појасу сасвим лаких губитака и да би јединице после експлозије са довољним бројем снага и ватрених средстава могле успешно да продуже извршење борбеног задатка. При томе се мора водити рачуна да се трупе што пре закопају по изла-

ску на полазни положај, а ако не би имале времена за укопавање, било би најбоље да одмах пређу у напад из покрета.

Ако се и браниочеве и нападачеве трупе налазе ван заклона и на равничастом земљишту, онда зона сигурности достиже око 4 км. При томе би нападачеви делови који су удаљени од браниошевог предњег краја 1,5 до 2 км и више претрпели средње и тешке губитке, док би делови удаљени мање од 1,5 км претрпели само делимично лаке губитке. Природно је да на брдовитом и планинском земљишту постоји већа могућност за заштиту трупа и смањивање удаљења полазног положаја. Најтежи случај за нападача је кад су браниошчеве снаге у заклону, а његове снаге ван заклона. Према томе, нападачеве снаге могу и даље остати на полазном положају који је удаљен од предњег краја 600—800 метара и ближе а да при томе неће имати осетне губитке, сем у случају ако се бранилац одвоји и удаљи пре употребе нуклеарног оружја.

При извођењу напада из покрета треба тежити да се трупе са већег удаљења крећу у мањим нападним колонама или тактичким групама, тако да у рашчлањеном борбеном поретку у току ноћи избију на полазни или јуришни положај, с тим да на том положају сачињавају тактичку целину у сагласности са командантовом одлуком за напад. По моме мишљењу, било би боље ако би се у самом почетку напада вршило неколико мањих пробоја, на неколико одвојених правца, него на једном главном правцу пробоја, с тим што би јединице одређене величине имале до одређене линије заједнички тактички циљ. У даљем току борбе правци дејства појединих тактичких јединица могу конзергирати, тако да се обезбеди концентрисање снага на главном правцу напада. На тај се начин у почетном периоду може остварити растреситост борбеног поретка и боље маскирање, а при тесном додиру са непријатељем омогућава се дејство главних снага на главном правцу напада.

Напад из покрета овако растреситим борбеним поретком (нападне колоне и тактичке групе) моћи ће се извршити, а може се постићи и довољна надмоћност на главном правцу у току борбе. Ако се томе дода да и бранилац очекује напад нуклеарног наоружања и да ће због тога морати да разреди свој борбени поредок, тако да ће у њему бити непосредних међупростора, онда се могућност успешног извршења напада још јасније уочава.

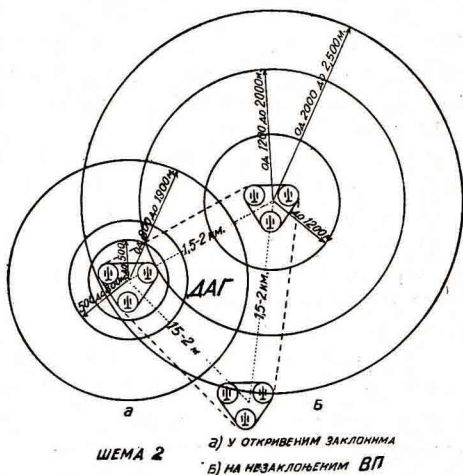
Нуклеарно оружје, по моме мишљењу, неће довести до стабилизације фронта, као што је то изазвала појава јаког ватреног наоружања у Првом светском рату. Јер, без обзира на то, колико су се нападач или бранилац укопали, у непосредној близини један до другог, они ту дуго неће остати. Зар би једној или другој страни било тешко да се изненада повуче десетак км и да са неколико атомских бомби, пројектила или атомских артиљериских зрна поруши један део утврђења, направи „брешу“, а затим оклопним јединицама и осталим деловима борбеног поретка пређе у напад? А ако би бранилац привукао своје резерве из дубине, оне више не би биле утврђене. Зато

је исправно гледиште оних који сматрају да је дуже прилепљивање (везивање) за један рејон или положај стратемиска грешка и да се досадашња основна начела за извођење напада, бар за догледно време, неће битно изменити.

Промене у груписању артиљерије

Има писаца који предлажу да артиљериске дивизионе треба по-вући на дубину око 6 км. Да ли се само тиме много постиже? Ако се узме да је користан домет артиљериских оруђа од којих се првенствено формирају ПАГ-ови, мањи од 6—8 км, онда би њихово толико повлачење значило остављање првог ешелона без ватрене подршке артиљерије баш онда када је она најпотребнија, тј. у моменту када непријатељ ангажује један део својих резерви и када би постигнути успех требало проширити. Испада да би тада (како предлажу неки аутори) следило премештање на нове ВП и наступио један период „без ватре“, тако да би се то негативно одразило на дејство јединица првог ешелона.

Ако би се артиљерија од које се формирају ПАГ-ови постављала на уобичајеном удаљењу и као досада густо распоређивала, она би и сама или са осталим елементима борбеног поретка претстављала погодан атомски циљ, јер би се налазила у највероватнијој зони дејства нуклеарног оружја. С друге стране, ако би се више приближила предњем крају непријатељске одбране, она би се изложила успешном дејству ватре непријатељског аутоматског оружја, као и оруђа за непомредно гађање. По моме мишљењу, један део артиљерије одговарајућег калибра, тежине и покретљивости, требало би постављати што ближе предњем крају непријатељске одбране, у саставу оних „прилепљених снага“, а други део повлачити више уназад. Ово се може учинити ако се у формацијски састав јединица „нове дивизије“ уведу бестрајна оруђа закључно са калибром 105 мм. При овоме треба водити рачуна о томе да артиљериске групе ДАГ, КАГ и друге могу дејствовати као целина ако се то од њих захтева. Наиме, ако би се артиљериски дивизиони постављали на ВП растресито, на растојањима 1,5—2 км, а по дубини у неколико линија (с тим да се батерије у оквиру дивизиона распоређују као и досада), они би и даље, благодарећи доброј организацији радиовезе, могли остваривати ватре као целина. Другим речима, команданти група и начелник артиљерије дивизије могу ватру

ШЕМА 2

овако растреситих дивизиона концентрисати на најважније делове фронта јединице коју подржавају, пошто се концентрација ватре може остварити погодним маневром путање без концентрације материјала (шема 2).

Пошто оруђа од којих су формиран ПАГ-ови (имајући у виду њихове особине) не би могла остати на досадашњим положајима, у саставу снага првог ешелона, јер би трпела велике губитке, и пошто би пешадија остала без артиљериске ватре баш онда када јој је она најпотребнија (ако би се та оруђа постављала знатно дубље уназад), поставља се питање: шта треба урадити са овим оруђима и да ли увек треба формирати ПАГ-ове? По моме мишљењу, ПАГ-ове треба формирати ређе него досада, јер се недостатак њихове ватре може надокнадити додељивањем потребног броја бестрзајних оруђа у формациски састав пешадиских јединица. Овим би додељивањем јединице првог ешелона имале већи део артиљерије за непосредну подршку, тако да би се у извесној мери надокнадио недостатак ватре ПАГ-ова, док би се довољна ватрена подршка јединица на главном правцу напада могла обезбедити јачим ДАГ-ом него што је био досада. То значи да се у ватри не би ништа изгубило, а добило би се у томе што би се имале растреситије снаге и што би један део артиљерије био извучен из најопасније зоне уназад, а други померен унапред. Због тога би ДАГ-ове требало чешће формирати и по потреби повећати број оруђа у њима и њихове ВП одређивати на удаљењу од 6—8 км. Међутим, поставља се питање: да ли су ватрени положаји од 6—8 км много удаљени од предњег краја и од делова првог ешелона? Очигледно је да је то удаљење неприхватљиво за оруђа од којих су се досада формирали ПАГ-ови, јер би она тек крајњим дометом могла да дејствују само по предњем крају одбране. Али, оруђа из састава ДАГ-а и виших група, чији је домет већи, са овог удаљења могу извршити задатак. Истина, овим се повећавају растурање (Вд 30—40 м) и утрошак муниције, али се нешто мора жртвовати да би се постигла неопходна растреситост снага. Узме ли се у обзир да ови дивизиони у највише случајева туку просторије, што дозвољава веће растурање, онда и ова слабост долази до мањег изражаја.

Како би изгледао коначан облик борбеног поретка

Из досадашњег разматрања јасно се види да се борбени поредак „нове дивизије“ састоји из два дела: првог ешелона са најпотребнијим делом артиљерије и осталих ватрених средстава, а који је распоређен у непосредној близини непријатеља (прилепљен) обично са циљем да изврши ближи задатак, и другог дела распоређеног у дубини и разређеног по фронту, састављеног од резерви или других ешелона, артиљерије и тенкова, са основном наменом да врши ватрену подршку, појачавање темпа напада и проширење постигнутог успеха. При томе треба рачунати и на заштиту авијације и ПА артиљерије како на полазном положају, тако и за време увођења у бој.

Увођењем већег дела бестрзајних оруђа у састав пешадиских јединица повећава се ватрена моћ и у већој мери задовољавају њене потребе у ватри. Овим се и смањује број послужилаца, јер за послуживање бестрзајног оруђа треба мањи број људи.²⁾ Поред тога, бројно стање пешадиских јединица може се смањити увођењем већег броја аутоматског оружја, првенствено пушкомитраљеза и полуаутоматских или аутоматских пушака, тако да се укупно бројно стање дивизије може осетно смањити, ако се узме у обзир наведена могућност смањења броја послужилаца у артиљерији. Према томе, ако би се извршило појачавање дела артиљерије у дубини и увођење већег броја аутоматског и бестрзајног оруђа, ватрена моћ дивизије не би опала, већ би се можда и повећала.

Између првог и другог дела борбеног поретка постоји прилично велика непосредна зона у којој треба распоредити ПТ резерве и ПОЗ-ове.

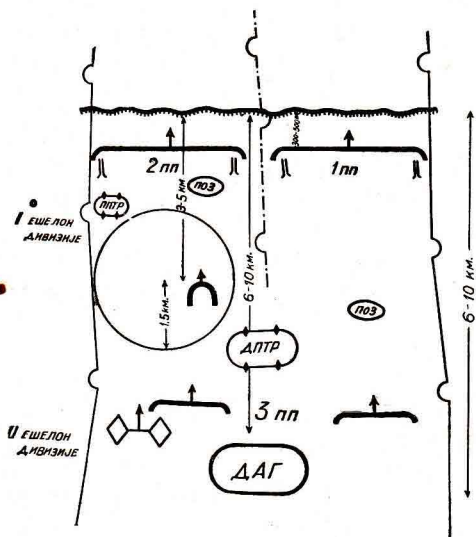
Нова дивизија нападала би на ширем фронту са јачим груписањем снага на главном правцу напада. Она може нападати на ширем фронту зато што ће бранилац — очекујући употребу нуклеарног оружја — организовати одбрану ређим борбеним поретком него досада, тј. поретком у коме ће бити непосредних или слабије брањених делова, тако да ће мањим деловима снага бранити шире фронтове, и зато што ће и сам нападач морати да разређује своје снаге како би смањио губитке у случају да и бранилац употреби ово оружје. Међутим, ширина фронта се не може узимати произвољно, јер мора постојати граница преко које се не може ићи. Да бих могао одговорити на питање колика треба да буде ширина фронта напада дивизије, послужићу се једним примером. Ако постројимо борбени поредак дивизије са 5 батаљона у првом ешелону, с тим да сваки батаљон напада на фронту од 750—1.000 метара, онда би нападни фронт дивизије износио од 3.750—5.000 метара. А пошто између 5 батаљона постоје 4 растојања од око 500 метара, то би фронт напада дивизије износио 6—7 км. (Овде треба имати у виду да растојање између батаљона, од центра једног до центра другог батаљона, треба да буде око 1,5 км како дејство атомске бомбе на један батаљон не би захватило у већој мери и други.) При томе би батаљони и даље нападали на фронту од по 750—1.000 метара, само би између њих постојале зоне од око 500 метара, које би се морале тући обостраном ватром. Ово растојање мора постојати, бар у почетном груписању снага (за време подилажења и приближавања), на полазном и јуришном положају, да би један батаљон био удаљен од другог управо толико да зона тешких па и средњих губитака не захвати оба батаљона. Разуме се да у свакој

²⁾ Док батерију 76 и 105 мм послужује по 28 људи (рачунајући ту и командире одељења), дотле батерију бестрзајних топова послужује свега 16 људи (рачунајући командире одељења и нишанцију), тако да се на једној батерији може уштедеги 12 људи. Ефикасност бестрзајног оруђа 105 мм равна је класичном оруђу од 76 па и 105 мм, а дomet и неким оруђима 105 мм. Пробојност кумулативне гранате иста је код једних и других оруђа истог калибра.

конкретној ситуацији, тј. при нападу на одбрану различитог карактера, фронт напада треба сужавати или проширивати у одговарајућој мери. Према томе, ако би дивизија извршила овакво груписање снага

и постројила свој борбени поредак, атомска бомба не би нанела теже губитке ни једној јединици већој од батаљона. У том случају њене главне снаге не би биле нагомилане на просторији од 6—8 км², већ на 36—70 км² (6—10 км по дубини и 6—7 км по фронту), с тим што се њихова кохезија и јединство мора одржавати добром организацијом лезе и садејства (шема 3).

Овде сам изложио борбени поредак до кога треба доћи покретом снага унапред, под претпоставком да у току тога покрета може доћи до употребе нуклеарног оружја. Зато би све радње требало изводити ноћу, а брзим претходницама што пре ухватити додир са непријатељем и омогућити главном делу снага да се „прилепе“.

ШЕМА 3

Разумљиво је да изложени борбени поредак не треба сматрати као једино исправан, већ за сваку конкретну ситуацију треба тражити најцелисходније решење.